

2014

Sommarens Pyk-utställning

Fiske

Kullasillen var vida känd. Den betraktades som »den största och fetaste av alla sillar«. I boken *Mölle 500 år* skriver Hans-Otto Pyk:

Den insaltade sillen var Möllefamiljernas viktigaste föda. Ja, sillfisket var något man såg fram emot med stor förväntan. Slog fisket fel, betydde det nöd i många hem.

Det berättas också att »ibland har det hänt att hela Sundet till den grad brukat fyllas av sillstim, att de pressade fartygen knappt med årornas hjälp kunnat föras fram, och att fisken fångas då utan redskap, man tar den med blotta händerna«.

Men Möllefiskarna fick inte alltid behålla hela fångsten. Under 1700-talet skulle hamnfogden se till att en viss mängd levererades till Krapperup.

Uppköpare i kö. Kullasillen var populär. Så här berättar Hans-Otto Pyk våren 2014:

»Uppköpare kunde stå ute vid hamninloppet och fråga: Har ni fått mycket sill? Vad tar ni för sillen? Och ibland redan innan båten lagt till kunde någon ropa: Jag köper allt!«

»Uppköparna med sina skjutsar kom långväga ifrån, till exempel från Göinge i nordöstra Skåne och från Småland. De kunde övernatta i Mölle eller Jonstorp. Det som krävdes mellan fisketurerna var att fiskegarnen skulle torka.«

»Sillstimmen kunde vara stora och gå in i hamnen. Fiskarna stängde då av med nät vid hamninloppet och slog med årorna så sillen skulle skrämmas och simma utåt och fastna i nätet. Kvinnorna räknade sillen genom kast. Den sill som fastnade mellan en hands fingrar är ett *kast*. Tjugo kast – det vill säga åttio sillar – räknades som en *val*.«

Linné på besök Carl von Linné besökte Kullen under tre dagar i juli 1749. I sin reserapport skriver han så här om Kullasillen:

»Här hålles den medelmåttiga, som varken är rätt stor eller liten, att vara den förnämsta. På en fjärding av de medelmåttiga gå 4 à 5 valar. Var val är 80 sillar. Denna sillen kommer en månad efter midsommaren och varar till efter Michaelis. Den fångade sillen rensas, sköljes, lägges i saltlake eller saltas, däruti hon ligger en natt. Sedan upptages hon och avstrykes med handen samt insaltas uti fjärding. Sillen, som här fångas emellan Vigen och Kullen och därför kallas kullasill, säljes över hela Götaland, då folket kommer hit ifrån fjärran orter att avhämta henne«.

Enligt Hans-Otto Pyk i *Mölle 500 år* var svenskarna inte ensamma om den svenska marknaden på 1700-talet, utan fick konkurrens av holländare. Många gör gällande att den holländska sillen skulle vara bättre än Kullasillen. Efter ingående undersökningar kommer man till slutsatsen att skillnaden ligger i insaltningsmetoden. Holländarna använde ett lättare och finare salt än Kullafiskarna, som använde ett portugisiskt salt med bitter smak som gjorde sillen torrare.

Källor till ovanstående text

Linné, Carl von: *Carl Linnæi Skånska resa år 1749*, redigerad av Carl-Otto von Sydow, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1959. Boken är tillgänglig på webben: sv.wikisource.org.

Pyk, Hans-Otto: *Mölle 500 år – Mölle genom fem sekler 1491–1991*. Jubileumsbok, Mölle byförening 1991.

Berättat av Hans-Otto Pyk i samtal med Christina Carlsson under våren 2014.

Källor till bilderna på utställningsskärmen

Diagrammet bygger på uppgifter i *Mölle 500 år*, sidan 47–49.

De två äldre fotografierna är hämtade ur Pyk-samlingen. Fotot av sportfiskare i Öresund är taget av Peter Svensson; övriga foton av Christer Wallentin.

2014

Sommarens Pyk-utställning

Fartyg

Fartygen hade det svårt vid Kullakusten – som betraktas som en farlig kustremsa. Längs kusten från senare delen av 1500-talet förankrades tunnor vid de farligaste grunden men eftersom det fanns dåligt med sjökort blev det många grundstötningar och strandningar innan grunden var inprickade.

Hans-Otto Pyk kunde genom studier av arkivhandlingar, reseskildringar, pressklipp med mera sammanställa alla grundstötningar och strandningar som har skett under modern tid. Det blev omkring fyra hundra och tabellen finns i hans bok *Mölle 500 år*.

Några exempel: Ett tyskt skepp från Flensburg, på resa från Bordeaux med last av vinfat, förläste mot Kullabergs klippor och sjönk nedanför Kullens fyr 1809. *Nova Scotica* med last av bomull sjönk vid Möllegrundet 1874, och den ryska ångaren *Pernau* blev ett vrak vid Ablahamn.

För länge sedan fanns det en slags allemansrätt att plundra strandade fartyg. Det förekom till och med att befolkningen i land vilseledde sjöfarande med falska fyrar och bloss.

Turism har under drygt hundra år varit en viktig inkomstkälla för Kullaborna, skriver Karin Gustavsson i en kommunrapport 1994. Mölle var ursprungligen ett fiskeläge, men förvandlades omkring sekelskiftet 1800/1900 till en badort där mängder av sommargäster trängdes under en kort sommarsäsong. Redan på 1880-talet organiserades resor till Mölle och Kullen. Då började ångbåtar från Köpenhamn och Malmö att göra sommarturer till Mölle.

Hans-Otto Pyk berättar så här om turisttrafiken:

»Sankt Ibb var den sista båten som tillverkades 1935 av Öresundsbolaget för turistfart på Mölle med avgång från Köpenhamn och Malmö. Båtturismen omfattade tiden från pingst och varade till och med augusti.«

»Alltid när turistbåtar anlände strömmade människor till. För att dryga ut inkomsterna hade flera fiskare gjort om sina fiskebåtar för att köra turister, men ett tillstånd från hamnstyrelsen krävdes. När turisterna gick av den stora båten blev det nedlockade till en mindre båt, som mot en avgift rundade Kullaberg och vände vid Djupadal. Vissa båtar körde tur och retur Mölle–Arild. Det fanns dagturister som aldrig var på land mer än då de bytte båt.«

»Jag var tolv år när jag fick följa med sommarskepparen Pit Alrik Hansson och styra båten. Det var kutym att unga pojkar fick vara med ombord för att skepparna skulle kunna koncentrera sig på att berätta för turisterna.«

Källor till ovanstående text

Gustavsson, Karin: *Kullahalvön – odlings- och bebyggelsehistoria, en översikt av bygdens utveckling*, Höganäs: Stadsbyggnadskontoret 1994.

Pyk, Hans-Otto: *Mölle 500 år – Mölle genom fem sekler 1491–1991*. Jubileumsbok, Mölle byförening 1991.

Berättat av Hans-Otto Pyk i samtal med Christina Carlsson under våren 2014.

Källor till bilderna på utställningsskärmen

Vykortet med Sankt Ibb i Mölle hamn är hämtat från Pyk-samlingen. De tre äldsta kartorna är rekonstruktioner som har ritats av Hans-Otto Pyk. Den karta som visar bebyggelsen i dag kommer från Höganäs kommun. Bilden med Gunnar Svensson i arbetet på en båt ingår i bildarkivet hos Höganäs kommun. Porträttet av båtbyggaren överlämnades av Bertil »Bobs« Svensson, en av hans söner. Övriga fotografier har tagits av Christer Wallentin.

2014 Sommarens Pyk-utställning

Fina besök

Kullen och dess säregna natur har sedan lång tid haft dragningskraft både på så kallat vanligt folk och fint folk.

Redan 1852 besökte den danske kungen Fredrik VII Kullen. Detta var långt innan de stora turistströmmarna nådde Kullen och Mölle. I Möllebäcksmalen uppkallades en grotta efter honom.

Drygt tio år senare, år 1865, kom kung Oscar I och hans drottning Josefina på besök. Josefina tyckte mycket om naturen vid Möllebäcksmalen, som då döptes om till Josefinelust.

Redan som kronprins, år 1864, hade Oscar II kommit på besök. Han återkom 1886, då som kung, tillsammans med prins Eugen. Dessa besök gav upphov till nya namnbildningar: Oscarsgrottan i Josefinelust och ravinen Oscarsminne.

Danska och tyska gäster började komma i stora skaror. Kring sekelskiftet 1900 skedde en kraftig utökning av antalet hotell och Mölleborna tog alla tillfällen att logera turister i sina bostäder, skriver Erik Magnusson.

Den tyske Kejsaren. Wilhelm II blev intresserad av aktiviteterna i Mölle. Han ville själv se vad som lockade hans undersåtar till detta ställe. Troligen övernattade han aldrig, men nyheten av att han varit i Mölle satte fart på turismen.

Så här berättar Hans-Otto Pyk om besöket 1907:

»Kejsaren tog sig till fots uppför Tyskaliden med sina män. Droska beställdes från fyren. Fyrmästaren Lundin har berättat att hästarna blev skrämde och kom i sken i nedförsbacken. Kusken kämpade och lyckades hålla kvar vagnen på vägen. Vid Turisthotellet bad kejsaren att få kliva av. Kusken var förstås generad men fick beröm av kejsaren: Hade detta varit i Tyskland hade jag anställt er med en gång, påstås han ha sagt.«

»Kejsar Vilhelm går igenom Mölle med käppen hållen med höger arm; hans vänsterarm var förlamad. Han köper en cigarr i Isak Svensons affär. Vid hotell Kullaberg sätter han sig med sina medvandrare och dricker kaffe. Det vet vi genom servitrisen som serverade honom.«

Linné på Krapperup. Under sitt besök i Kullabygden övernattade Linné på slottet, och Petter Gotthard von Kochen var hans värd. Den berömde botanikern skrev i sin resedagbok:

»Trädgården i Krapparp innehöllt 300 stycken fruktträn med en myckenhet av lavendel och vita liljor. Lök såddes här rätt mycken, den fiskarena behövde till sin färska fisk.«

Linné besökte även Kullens fyr och skrev:

»Fyren eller Lyktan står på den västra höjden av Kullaunden att lysa om nätterna till de sjöfarande tjänst.«

För Gustav VI Adolf var nordvästra Skåne ett favorittillhåll på somrarna. Från Sofiero gjorde han och familjen utflykter i trakten. Hans besök hos Flickorna Lundgren på Skäret är välkända. Inte lika känt är att han som kronprins var en tillskyndare av golfbanans tillkomst i Mölle, och den 6 juli 1945 invigde han den.

Källor till ovanstående text

Linné, Carl von: *Carl Linnæi Skånska resa år 1749*, redigerad av Carl-Otto von Sydow, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1959. Boken är tillgänglig på webben: sv.wikisource.org.

Magnusson, Erik: *Det vackra huset i Möllebergsbacken – Om 150 år av turism vid Kullabergs fot*, Kristianstad: Monitorförlaget 2009.

Berättat av Hans-Otto Pyk i samtal med Christina Carlsson under våren 2014.

Källor till bilderna på utställningsskärmen

Fotografiet på Selma Lagerlöf och Sophie Elkan är nedladdat från internet. Övriga fotografier är hämtade ur Pyk-samlingen.